

ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ

УДК [334.716:330.341.1] (477)

ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙ В ДІЯЛЬНІСТЬ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

Жучок Т. М.

PROBLEMS OF AN IMPLEMENTATION OF INNOVATIONS IN ACTIVITIES OF INDUSTRIAL ENTERPRISES OF UKRAINE

Zhuchok T. M.

У даній статті розкриваються основні проблеми, що стримують розвиток інноваційного підприємництва; вивчаються шляхи вирішення проблем розвитку інновацій в секторі; розглядаються основні завдання державної інноваційної політики, покликаної забезпечити формування цілісної ефективної інноваційної системи в галузі; аналізуються заходи щодо активізації впровадження інновацій в діяльність промислових підприємств України.

Ключові слова: інновації, інноваційні технології, інноваційне підприємництво, упровадження інновацій, шляхи вирішення проблем.

Вступ. В умовах системної кризи виробництва розвиток інновацій на підприємствах є особливо актуальним, він повинен охоплювати різні сфери діяльності, пов'язуватися з інноваційними циклами, об'єднуючи методи дослідження, технології та систему управління підприємством. Зарубіжний досвід з впровадження інновацій на промислових підприємствах повинен активно застосовуватися в українських умовах відносно самостійних суб'єктів економіки, факторів і рушійних сил інноваційного процесу з боку компаній. Водночас інноваційні процеси та їх вплив на стан економіки і суспільства характеризуються істотними відмінностями. Інтенсивність інноваційної діяльності багато в чому визначає рівень економічного розвитку країни і регіонів. Аналіз стану економіки показує, що найбільш прибуткові в даний час є ті підприємства і галузі в цілому, які орієнтовані на виробництво високотехнологічних продуктів і товарів. Проблема розвитку та впровадження отриманих результатів інноваційного підприємництва сьогодні досить актуальна, оскільки даний вид діяльності призначений для руху вперед не тільки регіональної,

а й всієї української економіки. А це в свою чергу сприятиме подальшій інтеграції вітчизняної економіки у світову.

Виклад основного матеріалу. Інноваційне підприємництво - це особливий новаторський процес створення чогось нового; процес господарювання, в основі якого закладено постійний пошук нових можливостей, орієнтація на інновації. Цей процес пов'язаний з готовністю підприємця приймати на себе весь ризик щодо здійснення нового проекту або поліпшення існуючого, а також всі види відповідальності, які виникають при цьому (фінансову, моральну і соціальну).

У загальному плані інноваційне підприємництво можна визначити як суспільний інженерно-технічний процес, що сприяє створенню кращих за своїми властивостями та характеристиками товарів (продукції, послуг) і більш досконалих технологій шляхом практичного застосування нововведень.

В економічній літературі виділяються три основні види інноваційного підприємництва: виготовлення інноваційної продукції; створення інноваційних технологій; формування соціальних інновацій, в тому числі використання сучасних інноваційних методів і способів в управлінні.

Перший вид інноваційного підприємництва являє собою процес оновлення збутового потенціалу, який застосовують для забезпечення стійкості, виживаності фірми чи підприємства, збільшення обсягу одержуваного прибутку, розширення частки на ринку даної продукції, збереження робочих місць тощо.

Створення інноваційних технологій - це специфічний процес оновлення виробництва з

метою формування потенціалу, призначеного для створення умов, в яких можливе підвищення продуктивності праці та ресурсозбереження, що дозволить збільшити обсяг прибутку фірми, удосконалити техніку безпеки, вирішити проблеми захисту навколишнього середовища, доцільно застосувати внутрішньофірмові інформаційні системи та ін.

Формування або створення на підприємстві соціальних інновацій - це традиційний процес планомірного поліпшення гуманітарної сфери (у тому числі вдосконалення системи управління персоналом, виробництвом і т. д.) фірми або організації. Застосування таких інновацій призводить до розширення можливості на ринку робочої сили, мобілізує і активізує персонал (робітників, фахівців, управлінців) підприємства на досягнення поставлених цілей, формує і зміцнює довіру до соціальних зобов'язань підприємства перед співробітниками і суспільством в цілому [1].

Слід зазначити, що інноваційне підприємство - це різноманітна, обширна і багатогранна економічна діяльність. В якості підприємця можуть виступати фізичні та юридичні особи, які здійснюють таку діяльність, пов'язану з відтворювальним циклом інноваційного продукту: виготовлення інноваційного продукту; забезпечення посередницьких функцій; виконання необхідних фінансових операцій для здійснення інноваційної діяльності.

Інновації можуть відноситися як до техніки і технології, так і до форм організації виробництва і управління. Всі вони тісно взаємопов'язані і є якісними ступенями у розвитку продуктивних сил, підвищенні ефективності виробництва.

В економіці країни і регіонів відбувається активне оновлення застарілого виробничого обладнання на новій інноваційній основі в усіх сферах народного господарства, в тому числі і в промисловому комплексі. Інновації в промисловості відіграють дуже важливу роль у розвитку науково-технічного прогресу всієї національної економіки країни та регіонів.

Важливим завданням для всіх підприємств промислового комплексу (малих, середніх і великих) є забезпечення проведення інноваційної політики в процесі реалізації стратегічного плану, розробленого на регіональному рівні, з метою забезпечення їх сталого довгострокового функціонування в умовах ринкової конкуренції. Пріоритетним напрямом стратегії розвитку виробництва великого промислового підприємства повинні стати розробка і впровадження різних інновацій, а для малих і середніх - впровадження нововведень.

Упровадження інновацій (інновація) - це діяльність підприємства, яка пов'язана з упровадженням як технологічно нових, так і значно технологічно удосконалених продуктів (продуктові інновації) і процесів (процесові інновації). Інновація

вважається упровадженою, якщо вона (її результат) потрапила на ринок чи використовується у виробничому процесі [2].

Результати досліджень. Здійснення інноваційної політики на підприємстві передбачає вирішення наступних завдань: формування інноваційної політики та координації діяльності в цій області виробничих підрозділів; створення проблемно-цілевих груп для комплексного вирішення інноваційних проблем; розробки планів і програм інноваційної діяльності; забезпечення програм інноваційної діяльності фінансами і матеріальними ресурсами; розгляду проектів створення нової продукції; забезпечення інноваційної діяльності кваліфікованим персоналом; спостереження за ходом розробки нової продукції і її впровадження.

Практичний досвід показує, що збільшення інноваційної діяльності в процесі виробництва призводить до активізації взаємодії різних економічних суб'єктів, до яких належать спеціалізовані науково-дослідні та проектні інститути, вищі навчальні заклади, промислові підприємства та інші.

Сьогодні для розвитку інноваційного бізнесу:

- набувають прогресивні зарубіжні технології, матеріали, машини та обладнання для організацій; вітчизняні та зарубіжні патенти для організації виробництва нової продукції. Крім того, вдаються до послуг зарубіжних компаній при використанні нових технологій;

- організують проведення власних науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт (НДДКР) і виконання інноваційних проектів. Робітники і фахівці навчаються новим закордонним і вітчизняним технологіям і навичкам роботи з інноваційними механізмами і сучасними матеріалами.

Необхідно створити єдину інтегровану інформаційну систему, яка міститиме інформацію про всі інновації та проведені дослідження в промисловості для стимулювання проведення пошукових і прикладних досліджень. В якості однієї з істотних проблем інноваційного бізнесу в промисловості в даний час відзначається відсутність розвинутої функціональної інформаційної системи. Тому на ринку інновацій присутня непрозора інформація про основних учасників бізнесу, про організаційно-правові умови роботи, напрями державної підтримки інноваційної діяльності, що призводить до зниження інвестиційної активності і значного скорочення фінансування інноваційної діяльності.

Прогресивне інноваційний розвиток організації в довгостроковій перспективі передбачає інтенсивний розвиток всіх компонентів і елементів організаційної структури підприємства.

Динаміку впровадження та реалізацію інновацій промисловими підприємствами за період 2000-2012 рр. подано в таблиці 1. Частка

вітчизняних підприємств, що впроваджували інновації впродовж проаналізованого періоду є незначною [2]. Як ми бачимо, тенденція щодо зниження інноваційної активності промислових підприємств простежується починаючи з 2003 р. Так, частка підприємств, що впроваджували інновації, скоротилася у 2003 р. до 11,5% (проти 14,6% у попередньому році). Відповідно майже втричі зменшилася кількість інновацій, які були реалізовані у промисловості. Проте, найменшою

була частка інноваційних підприємств у 2005 р., коли становила всього 8,2% від загальної кількості промислових підприємств. Починаючи з 2010 р., інноваційна активність промислових підприємств починає зростати, і вже у 2012 р. частка інноваційних підприємств збільшується до 13,6%, але ще не досягає рівня 2000 р., коли частка таких підприємств становила 14,8%.

Таблиця 1

Впровадження інновацій на промислових підприємствах

	Питома вага підприємств, що впроваджували інновації, %	Впроваджено нових технологічних процесів, процесів	у т.ч. маловідходні, ресурсозберігаючі	Освоєно виробництво інноваційних видів продукції, найменувань	з них нові види техніки	Питома вага реалізованої інноваційної продукції в обсязі промислової, %
2000	14,8	1403	430	15323	631	
2001	14,3	1421	469	19484	610	6,8
2002	14,6	1142	430	22847	520	7,0
2003	11,5	1482	606	7416	710	5,6
2004	10,0	1727	645	3978	769	5,8
2005	8,2	1808	690	3152	657	6,5
2006	10,0	1145	424	2408	786	6,7
2007	11,5	1419	634	2526	881	6,7
2008	10,8	1647	680	2446	758	5,9
2009	10,7	1893	753	2685	641	4,8
2010	11,5	2043	479	2408	663	3,8
2011	12,8	2510	517	3238	897	3,8
2012	13,6	2188	554	3403	942	3,3

Таблиця 2

Інноваційна активність

	Питома вага підприємств, що займалися інноваціями	Загальна сума витрат	У тому числі за напрямками						
			дослідження і розробки	у тому числі		придбання інших зовнішніх знань	підготовка виробництва для впровадження інновацій	придбання машини обладнання та програмного забезпечення	інші витрати
				внутрішні НДР	зовнішні НДР				
	%	млн.грн.							
2000	18,0	1760,1	266,2	X	X	72,8	163,9	1074,5	182,7
2001	16,5	1979,4	171,4	X	X	125,0	183,8	1249,4	249,8
2002	18,0	3018,3	270,1	X	X	149,7	325,2	1865,6	407,7
2003	15,1	3059,8	312,9	X	X	95,9	527,3	1873,7	250,0
2004	13,7	4534,6	445,3	X	X	143,5	808,5	2717,5	419,8
2005	11,9	5751,6	612,3	X	X	243,4	991,7	3149,6	754,6
2006	11,2	6160,0	992,9	X	X	159,5	954,7	3489,2	563,7
2007	14,2	10850,9	986,5	793,6	192,9	328,4	X	7471,1	2064,9
2008	13,0	11994,2	1243,6	958,8	284,8	421,8	X	7664,8	2664,0
2009	12,8	7949,9	846,7	633,3	213,4	115,9	X	4974,7	2012,6
2010	13,8	8045,5	996,4	818,5	177,9	141,6	X	5051,7	1855,8
2011	16,2	14333,9	1079,9	833,3	246,6	324,7	X	10489,1	2440,2
2012	17,4	11480,6	1196,3	965,2	231,1	47,0	X	8051,8	2185,5

Щодо кількості інноваційної продукції, що виводиться промисловими підприємствами на ринок, зростання можна було простежити в період з 2005 до 2007 рр., а з 2008 р. відбувається поступове зниження її питомої ваги. У 2010-2012 рр. частка реалізованої інноваційної продукції в обсязі промислової становила лише 3,3%. Якщо порівняти з економічно розвиненими країнами, то цей показник за останні 10 років не опускався нижче 20% [3].

Досягнення суттєвих результатів у розвитку інноваційної сфери в промисловій галузі найближчим часом видається проблематичним у зв'язку з існуванням ряду факторів, що стримують інноваційну активність (див. табл. 2).

Інноваційна активність підприємств стримується також через несприятливий діловий клімат, обумовлений, з одного боку, високим рівнем фіскального тиску, з іншого - неактивною роллю держави у захисті прав власності, слабкою підтримкою підприємств інноваційної сфери та відсутністю рівних умов для конкуренції.

Надзвичайно високими залишаються транзакційні витрати та адміністративні бар'єри, що перешкоджають інноваційній активності.

Застаріле обладнання, втрата технологій, високі витрати, фінансові проблеми, тривалий період окупності інновацій - всі ці фактори стримують інноваційну активність підприємств.

Зниження обсягів виробництва призводить до зупинки і консервації підприємств. Дана тенденція дуже згубна, оскільки йдуть і дискваліфікуються фахівці. На їх місце приходять непрофесіонали. Розвиток нових технологій на зруйнованому виробництві неможливий. Тому головним завданням сьогодення є збереження існуючого виробництва і його послідовна модернізація.

В даний час багато результатів науково-технічної діяльності не є комерційним продуктом, готовим для виробництва та ефективною реалізації. Для будь-якого інноваційного матеріалу треба створювати новий ринок, і це найважливіше завдання як для розробників, так і для країни в цілому.

Підприємства прикладної науки не мають досвіду роботи в умовах ринкових реформ, не вміють успішно розпоряджатися належним їм інтелектуальним капіталом, не готові до комерційної реалізації власних розробок. У більшості підприємств відсутня єдина політика в галузі охорони інтелектуальної власності та просування своїх товарів і технологій на ринок. Це сприяє витоку за кордон новітніх знань в чистому вигляді, не підкріплених виробничими секретами і інжиніринговим супроводом.

У даний процес треба залучити малий і середній бізнес. Підприємець не почне підготовку серійного виробництва нової продукції, поки не отримає стабільне замовлення на неї чи іншу

гарантію на збут, так як його цікавить не технологія як така, а продукція, яка може бути виготовлена за цією технологією, та її переваги, що дозволяють їй успішно конкурувати з аналогічною. Інша важлива проблема - це недостатній рівень кваліфікації фахівців інноваційного менеджменту на більшості підприємств галузі. Необхідна національна інноваційна система за участю держави та приватного капіталу. Нові розробки будуть успішні, якщо їх створення розпочнеться з вивчення та формування ринкового попиту на нову продукцію.

Вище були виділені основні фактори, що стримують впровадження нововведень в галузі. З метою активізації інноваційної діяльності потрібно розробити і здійснити комплекс заходів для нейтралізації впливу стримуючих факторів. При цьому перед державою стоять такі основні завдання: гармонізація відносин між державою, бізнесом і наукою в інтересах розвитку високих технологій; створення механізмів, які, в свою чергу, забезпечать підвищення конкурентоспроможності національної економіки.

Для здійснення інноваційної діяльності необхідна наявність інноваційного потенціалу підприємства, який характеризується як сукупність різних ресурсів (інтелектуальних, матеріальних, фінансових, кадрових та ін.).

Для активізації інноваційної діяльності промислових підприємств потрібна наявність механізму управління інноваційною діяльністю, адекватного вимогам ринкової економіки. В даний час подібний механізм відсутній, що є однією з головних проблем розвитку підприємств на основі інноваційних перетворень. У той же час варто відзначити відсутність чіткої інноваційної політики як на рівні регіону, галузі, так і окремих підприємств і організацій. Причому для розширення інноваційної діяльності не обов'язково створення довгострокових інноваційних програм, достатньо сформулювати стратегію розвитку інноваційної діяльності на рівні країни, регіону, галузі, підприємства.

Ще одним фактором, що стримує інноваційну активність, виступає відсутність необхідних юридичних та економічних стимулів для підприємств, що займаються інноваційною діяльністю. Сьогодні підприємствам не вигідно вкладати власні кошти на проведення інноваційних досліджень, що можна пояснити жорсткою системою податкового регулювання, браком державної підтримки, зниженням ролі амортизаційних відрахувань як основного джерела фінансування процесів розвитку підприємств, відсутністю повноцінно функціонуючого фондового ринку в країні, інвестиційними проблемами, пов'язаними з великими капіталовкладеннями. Без вирішення інвестиційних проблем неможливе вирішення інноваційних, оскільки у цьому випадку потрібні значні капіталовкладення. У нових умовах господарювання, що характеризуються ризиком і

невизначеністю, головною проблемою стає практична реалізація інноваційних процесів.

Висновки. Основними завданнями державної інноваційної політики, покликаної забезпечити формування цілісної ефективної інноваційної системи в галузі, мають стати: координація дій органів виконавчої влади України, органів влади суб'єктів України і муніципальних утворень з метою розробки комплексного підходу до вирішення завдань інноваційного розвитку, ефективного функціонування інноваційної системи та реалізації державної інноваційної політики; вибір раціональних стратегій і пріоритетів розвитку інноваційної сфери при реалізації в галузях економіки критичних технологій та інноваційних проєктів, що роблять вплив на підвищення ефективності виробництва та конкурентоспроможності продукції; забезпечення сприятливих економічних і фінансових умов для активізації інноваційної діяльності; створення системи підготовки та перепідготовки кадрів в області інноваційного підприємництва; впровадження світових стандартів якості продукції і захисту навколишнього середовища.

Реалізація викладених пропозицій щодо активізації інноваційної діяльності в промисловості може служити певним стимулом для прискорення науково-технічного розвитку вітчизняної економіки.

Література

5. Ковальчук С. Сучасний стан інноваційного розвитку промислових підприємств України / С. Ковальчук // Економіст. – 2012. – № 10. – С. 27–32.
6. Офіційний сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
7. Оцінка сучасного стану інноваційного розвитку промислових підприємств України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nikolachuk.at.ua/news/2010-11-17>.

References

1. Kovalchuk S. The current state of innovation development of industrial enterprises in Ukraine / S. Kovalchuk // Economist. - 2012. - № 10. - P. 27-32.

2. The official website of the State Statistics Committee of Ukraine [electronic resource]. - Mode of access: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
3. Assessment of the current state of development of innovative industrial enterprises of Ukraine [electronic resource]. - Mode of access: <http://nikolachuk.at.ua/news/2010-11-17-52>.

Жучок Т.Н. Проблемы внедрения инноваций в деятельность промышленных предприятий Украины

В данной статье раскрываются основные проблемы, содержащие развитие инновационного предпринимательства, изучаются пути решения проблем развития инноваций в секторе, рассматриваются основные задачи государственной инновационной политики, призванной обеспечить формирование целостного эффективного инновационного процесса разработки, анализируются меры по активизации внедрения инноваций в деятельность промышленных предприятий Украины.

Ключевые слова: инновации, инновационные технологии, инновационное предпринимательство, внедрение инноваций, пути решения проблем.

Zhuchok T.M. Problems of an implementation of innovations in activities of industrial enterprises of Ukraine

Abstract: In this article, we study the main problems hampering the development of an innovative business, paths of a solution of problems of a development of innovations in the sector, the main tasks of the state innovation policy, designed to provide a holistic development of an efficient innovation process, measures to enhance the introduction of innovations in industrial enterprises.

Key words: innovation, innovative technologies, innovative entrepreneurship, implementation of innovations, paths of solution of problems.

Жучок Тетяна Миколаївна, асистент кафедри маркетингу Луганського національного університету імені Тараса Шевченка, тел. (050) 98 82 500; e-mail: ptn_80@mail.ru

Рецензент: **Рамазанов С.К.**, д.т.н., д.е.н., професор.

Статтю подано 24.03.2014